

A DIÁKOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA A FELVIDÉKI MAGYAR ÁLTALÁNOS ISKOLÁKBAN

CHANGE OF THE STUDENT NUMBERS IN HUNGARIAN PRIMARY SCHOOLS IN SLOVAKIA

Jeso Eszter^{1*}

¹ Miniszterelnökség, Parlamenti és Stratégiai Államtitkárság, Stratégiai Ügyek Koordinációjáért Felelős
Helyettes Államtitkárság, Nemzetközi Elemzési Főosztály, Budapest

¹ <https://orcid.org/0009-0006-0797-378X>

<https://doi.org/10.47833/2026.1.ART.013>

Kulcsszavak:

magyar oktatás
kisebbség
Szlovákia
asszimiláció

Keywords:

Hungarian education
minority
Slovakia
assimilation

Cikktörténet:

Beérkezett 2025. november 25.
Átdolgozva 2026. február 5.
Elfogadva 2026. február 15.

Összefoglalás

A kutatás a szlovákiai magyarok témaköréhez kapcsolódik. A 2021-es népszámlálás adatai alapján Szlovákiában mintegy 422 ezer magyar nemzetiségű és 462 ezer magyar anyanyelvű él. Számuk a rendszerváltás óta körülbelül 20 százalékkal csökkent. A közösség megmaradása szempontjából az anyanyelven történő oktatás kiemelt fontosságú.

Jelen kutatásban arra keresem a választ, hogy a 2003/2004-es tanévhez viszonyítva hogyan alakult a diákok létszáma a magyar tananyelvű általános iskolákban, miként változott a többségi iskolák diáklétszámához képest, és megvizsgálom a magyar tananyelvű általános iskolák számának változását az elmúlt 21 évben. Kutatásomat adatelemzéssel valósítottam meg.

Abstract

The research is related to the topic of Hungarians in Slovakia. According to the 2021 census, there are about 422,000 Hungarians and 462,000 native speakers of Hungarian living in Slovakia. Their numbers have decreased by about 20 percent since the fall of communism. Education in the mother tongue is a priority for the survival of the community.

In this research, I will examine the changes in the number of pupils attending Hungarian primary schools compared to the 2003/2004 school year, how it has changed compared to the number of pupils in majority schools, and how the number of Hungarian primary schools has changed over the last 21 years. I conducted my research through data analysis.

1. Bevezetés

Az alábbi kutatás a nemzetpolitika, a határon túli magyarság témaköréhez kapcsolódik. A legutóbbi népszámlálások eredményei alapján a rendszerváltás óta az erdélyi magyarok létszáma 40 százalékkal, a felvidéki magyarok száma 20 százalékkal és a vajdasági magyarok száma majdnem 50 százalékkal csökkent. Ukrajnában 2001 óta nem volt népszámlálás, így arra vonatkozóan nincsenek adataink csupán becsléseink, a kutatók álláspontja szerint a kárpátaljai magyarság létszáma nem éri el a 100 ezer főt sem.

* Kapcsolattartó szerző.

E-mail cím: jesoeszter@gmail.com

A kisebbségi helyzetben élők létszámát nemcsak a születési trendek vagy a migrációs folyamatok, de az asszimiláció mértéke is jelentősen befolyásolja. Az asszimiláció mértékét főként a párválasztás, a családalapítás, a gyermekek oktatási intézményekbe történő beíratása befolyásolja. A határon túli területeken a magyar iskolaválasztás azonban egyet jelent a magyar nyelv és kultúra örökítésével, a közösségek megmaradásával és az egyén többlettudásával valamint jobb érvényesülésével. [1], [2]

Kutatásomban arra keresem a választ, hogy a 2004/2005 tanév óta hogyan alakult Szlovákiában a diákok létszáma a magyar tannyelvű alapfokú oktatási intézményekben országos, kerületi és járási szinten, és miként változott az arányuk a szlovák tannyelvű iskolát látogatókhoz viszonyítva. Ezen felül megvizsgálom a magyar tannyelvű általános iskolák számának alakulását is az elmúlt 20 évben.

2. Kutatásmódszertan

A kutatást adatelemzéssel valósítom meg. A kutatáshoz használt adatok nyilvánosan elérhetők a Szlovák Köztársaság Tudományos és Műszaki Információs Központjának (Centrum vedecko-technických informácií SR) weboldalán 2003/2004 tanévtől a 2024/25 tanévig. A kutatásomhoz három adatsort vettem figyelembe, minden esetben az állami fenntartású általános iskolákra nézve: a diákok létszáma magyar oktatási intézményekben, az iskolák száma a tanítási nyelv alapján, a diákok nemzetisége. Időbeliség szempontjából a jelen kutatásban az elmúlt 21 év adatait vizsgálom, azaz a 2003/2004 tanévtől a 2024/25 tanévig veszem figyelembe a számomra releváns adatokat.

Az adatok egységes szerkezetűek és teljes körűek voltak a vizsgált időszakban, ezért külön adattisztításra vagy a hiányzó adatok kezelésére nem volt szükség. Az elemzés során az egyes tanévekre vonatkozó értékek közvetlen átvételével és összehasonlításával dolgoztam. Az adatok értékelése leíró statisztikai módszerekkel történt, elsősorban idősoros összehasonlítás formájában, amely lehetővé tette a tanulói létszámok és intézményszámok időbeli alakulásának vizsgálatát.

Kutatásomat az elméleti háttér ismertetésével kezdem, így ennek megfelelően értekezem a nemzeti identitás kérdéséről, a szlovákiai magyarság helyzetéről és létszámának alakulásáról a kétezres évek népszámlálási adatai alapján, valamint az anyanyelvi oktatás szerepéről.

2.1. Kutatás korlátjai és lehetséges jövőbeli folytatása

Az információk csupán kerületi és járási szinten érhetők el, ami sok esetben nem mutatja meg a magyarajkú diákok területi sajátosságait. Ha megvizsgáljuk például a keleti országrészt, azt láthatjuk, hogy az ukrán határ közelében, illetve a Bodroghözben él egy jelentős magyar kisebbség, ám a statisztikai adatok alapján a magyar diákok létszáma a járási szinten Nagymihályhoz illetve Tőketerebeshez tartozik, ami etnikai összetételben rendkívül heterogén. Kedvezőbb lenne tehát, ha az adatok települési szinten is elérhetőek lennének, így kivehető lenne az, hogy mely településeken volt tapasztalható növekedés, illetve jelentős csökkenés a magyar diákok létszámát illetően. A Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala adatbázisából kiszűrhető, hogy mely oktatási szinten mennyi a tanulók száma egy adott településen, ezen adatsor azonban nem különíti el az egyes oktatási intézményeket a tanítás nyelv alapján, így amennyiben egy településen a többségi nyelven és valamelyik nemzeti kisebbség nyelvén is van lehetőség tanulni, ott nem megállapítható, hogy melyik nyelven hány diák folytatja tanulmányait. Ezen ismeret csupán terepmunkával vagy az adott oktatási intézményekkel történő kapcsolatfelvétel útján valósítható meg.

A téma a jövőben megvizsgálható majd egyéb szegmensek bevonásával. Így például a teljes termékenységi arányszám figyelembevétele ugyancsak új szempontokat nyújthat a téma kutatásához, ugyanis lehetőséget biztosít arra, hogy a természetes növekedés/fogyás következtében bekövetkező népességváltozás hatása kizárható legyen. Ezen felül a kutatás kibővíthető az egyházi és magán fenntartású általános iskolák adataival, amivel a teljes szlovákiai általános iskolai hálózat értékelhető, valamint lehetőséget biztosítana arra, hogy a fenntartó-váltás is nyomon követhető legyen.

3. A nemzeti identitás

Az ember önmagát és másokhoz való tartozását a múltban szerzett értékek, hiedelmek és viselkedési formák alapján határozza meg. Az identitás kialakulása során az egyén olyan kérdésekre keresi a választ, hogy ki ő és hová tartozik. Ezekre gyakran a „ki nem vagyok?” és „hová nem tartozom?” kérdéseken keresztül könnyebb választ találni. Az identitás azonban nemcsak az egyént magát határozza meg, hanem egy csoport tagjainak iránymutatást nyújt, hogy beazonosítsák, kik tartoznak még az adott csoporthoz. [3] Tajfel szerint létezik személyes identitás, ami egyfajta önmeghatározásként, másokhoz való viszonyulásként értelmezhető, illetve szociális identitás, mely arra utal, hogy az egyén egy olyan csoportnak a tagja, melynek saját történelme, közös kultúrája van. [4] A kisebbségi csoport tagjai azonban a többségi társadalommal való viszony miatt gyakran nehézséggel találkoznak a biztos identitás kialakítása során, ugyanis a társadalmi elutasítottság érzése nyomot hagyhat önértékelésükben. A biztos identitás hiányában azonban csorbát szenvedhet önértékelésük és torzulhatnak megküzdési stratégiáik. [3]

Az asszimiláció szorosan kapcsolódik a nemzeti identitáshoz és az identifikációhoz, mivel az asszimiláció is egyfajta identifikáció, ami az önazonosság megváltoztatásának eredménye. Az asszimiláció alatt a társadalomtudomány a nemzeti kisebbségek körében erőszakos vagy erőszakmentes beolvadását értik a többségi társadalomba, átvéve annak kultúráját, nyelvét, hagyományát. [5]

3.1. Kétnyelvűség vagy kettős identitás

A kétnyelvűségnek nincs pontos definíciója, és jelentős eltérések mutatkoznak abban, hogy ki mit ért alatta. Leonard Bloomfield szerint azok az emberek tekinthetők kétnyelvűnek, akik legalább két nyelven anyanyelvi szinten képesek kommunikálni. Ettől eltérően vannak, akik a kétnyelvűséget, mint kontinuumot definiálják, melyek egyik végén az egynyelvű beszélők, míg másik végén a mindkét nyelvet anyanyelvi szinten beszélők helyezkednek el. Mindenki, aki a két végpont között valamilyen nyelvismerettel rendelkezik, kétnyelvűnek tekinthető. Ehhez kapcsolódik John Edwards megfogalmazása is, aki szerint minden ember kétnyelvű, ugyanis mindenki ismer legalább egy-két kifejezést az anyanyelvétől eltérő nyelven. A funkcionális megközelítés alapján azokat tartjuk kétnyelvűnek, akik a mindennapi kommunikációjuk során két vagy több nyelvet használnak a társadalmi és kommunikatív szükségleteik kielégítése érdekében.

Fontos azonban kiemelni, hogy a kétnyelvűség esetében az egyik nyelv dominánsabb lehet a másiknál, így noha a felvidéki magyar diákok tanulják a többség nyelvét is, magyar oktatási intézményt látogatva számukra valószínűleg a magyar lesz a dominánsabb, és a kétnyelvűségük csupán elrendelt kétnyelvűség, ami azt jelenti, hogy az az ország nyelvpolitikájának, iskolai oktatás eredményének tudható be. A kulturális identitás és a csoporthoz való tartozás szerint a kétnyelvűség lehet: bikulturális, monokulturális, akkulturációs és dekulturációs. Bikulturális identitás esetén kettős csoporttudat és kulturális identitás jellemző, míg a monokulturális kétnyelvűség esetében dominál az egyik csoporthoz való tartozás tudata: akkulturációs kétnyelvűségnél a többségi, dekulturációs kétnyelvűségnél a kisebbségi csoporthoz akar tartozni az egyén. A dekulturációs kétnyelvűséget ezen felül az egyén csoport- és identitástudatában rejlő ellentétek is jellemzik. [6]

Beregszászi Anikó és Csernicskó István a kárpátaljai magyar közösség kétnyelvűségével kapcsolatban kifejtik, hogy a régió magyarságára a kisebbségi, őshonos, és nem emigráns kétnyelvűség jellemző, mivel a kárpátaljaiak első nyelve az államnyelvhez képest többségen van. [7] Ez a megközelítés ugyancsak igaz lehet történelmi hasonlóságai miatt a felvidéki magyarokra is, akik szülőföldön való boldogulásukhoz rá vannak kényszerülve arra, hogy elsajátítsák az államnyelvet, a szlovákot, azonban kisebbségi nyelvcsoporthoz tartoznak.

4. A felvidéki magyarság helyzete és létszámának alakulása a kétezres évek népszámlálási adatai alapján *

Szlovákiában a 2000-es években összesen három népszámlálás történt: 2001-ben, 2011-ben és 2021-ben. Az alábbi táblázat ezen népszámlálások adatai alapján szemlélteti a felvidéki magyarság számának alakulását:

1. táblázat: A felvidéki magyarság létszámának alakulása (2001, 2011, 2021)

	2001	2011	2021
magyarok lélekszáma (db)	520.528	458.467	422.065
magyarok arányszáma (%)	9,7%	8,5%	7,75%
a magyarok számának változása az előző népszámláláshoz képest (%)	-8,24%	-11,92	-8,04%

Forrás: [8]; [9] [10]. Saját szerkesztés.

A magyarok száma a Felvidéken 2001 és 2021 között 520.528 főről 422.065 főre esett vissza, ami összességében 18,9 százalékos csökkenést jelent. A 2011-2021 közötti fogyás lassabb ütemet mutat, mint a 2001-2011 közti időszakban, noha a két utolsó népszámlálás között is 36,4 ezer fővel csökkent a magyar lakosság létszáma. Ezzel szemben az össznépesség több, mint 50 ezer fővel nőtt, így a magyarok aránya az össznépességen belül 8,5 százalékról 7,75 százalékra csökkent. A magyar lakosság fogyását az asszimiláció, a migráció és a természetes szaporodást felváltó fogyás határozta meg. Az asszimiláció a vegyes házasságok számának növekedésében, és a magyar házasságkötések országos szinttől elmaradó számában is tetten érhető. A vegyes házasságokkal ugyanis összefügg a vegyes házasságokban végbemenő etnikai szocializáció, ami utal az etnikai aszimmetriára, és követhetővé teszi a mikroszintű intergenerációs asszimilációt. [11], [12]

A szórvány egy rendkívül dinamikusan változó jelenség. Kárpát-medence szerte 2001 és 2011 között nőtt azon települések száma, ahol legalább egy magyar élt, és a magyarok aránya nem érte el a 20%-ot, azonban csökkent a szórványban élő magyarok száma. Tátrai Patrik a 2001 és 2011-es népszámlálási adatokat összevetve kifejti, hogy 2980 olyan település volt, amely mind a két népszámlálás során szórványtelepülésnek minősült. [13] A szórványosodás egyik fő mozgatórugója – a Felvidék kivételével – az elvándorlás lett. A Felvidéken 2021-ben a szórványtelepülések száma 1.357 volt, és a szórványban élő magyarok száma 49.569 fő, ami a magyar népességen belül 11,77 százalékos arányt jelent. Ezzel kapcsolatban azonban kiemelendő, hogy a 2021-es népszámlálás során a lakosság két nemzetiséget adhatott meg, valamint 295.558 fő nem nyilatkozott a nemzetiségéről. [9], [10] Gyurgyík László becslései alapján az ismeretlen nemzetiségűek körében statisztikai alapon a magyarsághoz tartozók száma 22,6 ezer lehetett. Járásokat vizsgálva elmondható viszont, hogy a 72 járásból csupán 18 járásban magasabb a magyarok aránya, mint 2 százalék, tehát összességében csupán ezeket tekinthetjük magyarlakta járásoknak. [8], [14]

* Jelen fejezet megegyezik a Fórum Kisebbségkutató Intézet 2025. évi Tóth Károly Fiatalkiválósági Programra benyújtott pályamunkám *Szórványosodás a felvidéki magyarság körében a 2000-es évek népszámlálási adatai alapján* című fejezetével. A pályamunkám címe: A Petőfi Sándor Program ösztöndíjasai a felvidéki magyarság körében.

5. Az oktatás szerepe az identitás formálásában

Az oktatás fő funkciói között a szakirodalom a következőket említi:

- szocializáció és perszonalizáció: értékek, normák átadása, önreflexió fejlesztése, identitástudat erősítése
- munkaerőképzés: pályaorientáció, szakképzés, professzionalizáció
- társadalompolitikai funkció: társadalmi mobilitás elősegítése, társadalmi tőke átadása
- kulturális reprodukció: kulturális minták, kulturális tőke továbbadása.

Ezek a funkciók szoros kölcsönhatásban valósulnak meg a nevelés-oktatás folyamatában, noha az egyes iskolatípusok nem tudják például a diákok életkora vagy a közvetlen társadalmi közeg szükségletei és elvárásai okán felvállalni az összes feladat egységes megvalósítását. [15]

Az anyanyelvi oktatás a kisebbségi közösségek identitásmegőrzésének egyik legfontosabb intézményi tere, mivel a nyelvhasználat folytonosságának biztosításával hozzájárul a kulturális minták, hagyományok és közösségi értékek átörökítéséhez. Cummins hangsúlyozza, hogy az anyanyelv iskolai megerősítése nemcsak a tanulási teljesítményt, hanem a tanulók önazonosságának stabilitását is növeli. Ezt egészíti ki Skutnabb-Kangas, aki szerint a kisebbségi anyanyelv intézményes környezetben való használata a nyelvi-kulturális fennmaradás kulcstényezője. A Kárpát-medencei magyar közösségek esetében Csernicskó és Péntek is kiemelik, hogy az anyanyelvi iskolahálózat megléte alapvető feltétele a kulturális és nyelvi reprodukciónak. [16], [17], [18], [19]

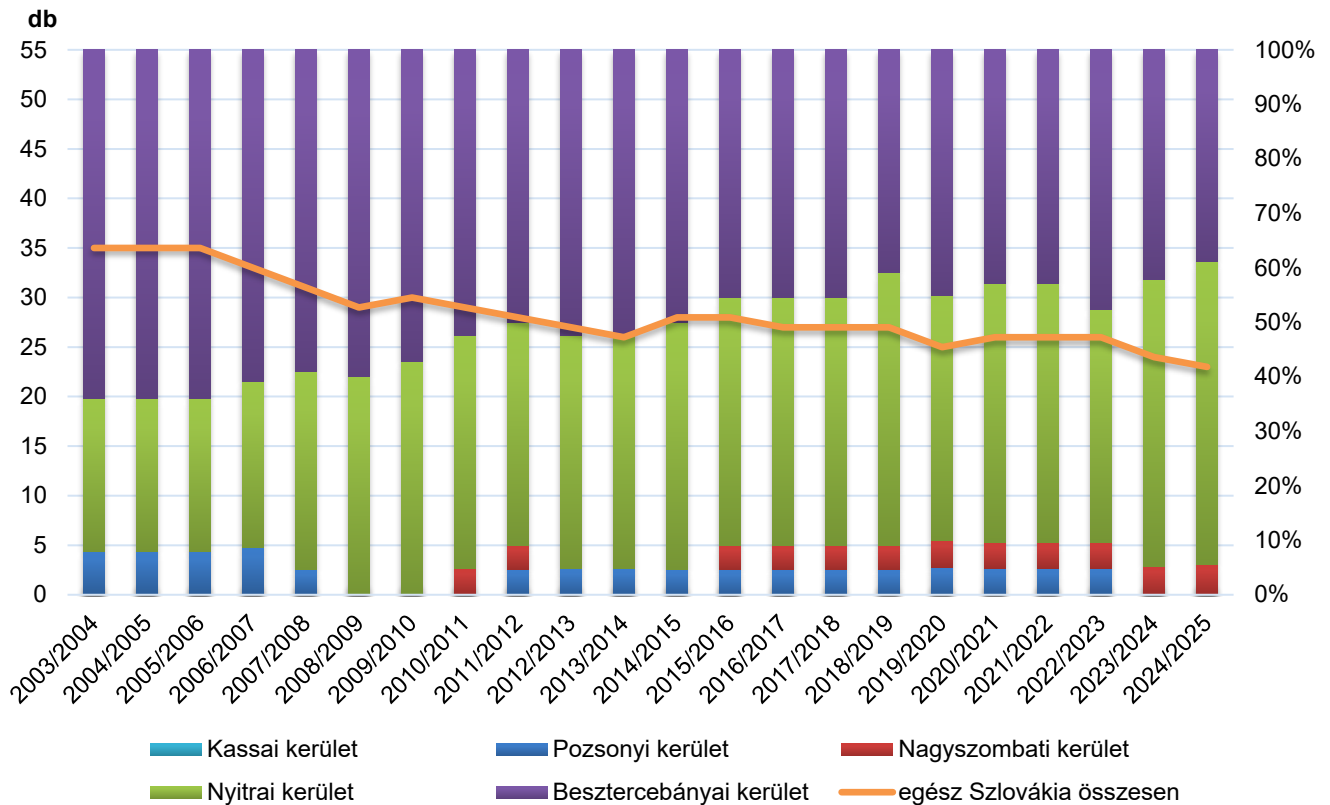
A nemzeti és etnikai identitás formálásában a történelemtanítás különösen hangsúlyos szerepet játszik, hiszen a tantervek és tankönyvek révén olyan kollektív narratívák és szimbólumok kerülnek átadásra, amelyek meghatározzák a közösség önértelmezését. A kollektív emlékezet elméleti keretét Halbwachs alapozta meg, rámutatva arra, hogy a társadalmi csoportok saját múltjukat intézményesített keretekben – így az iskolarendszerben – termelik újra. Wertsch ezt továbbfejlesztve hangsúlyozza a nemzeti narratívumok szerepét a történelmi események értelmezésében. Magyar kontextusban Buzás és Kőrös kimutatták, hogy a történelemórák tematikája és módszertana közvetlenül hozzájárul a diákok identitásformálódásához. [20], [21], [22]

Az iskola mindemellett a közösségi összetartozás alakításának egyik legfontosabb terepe, ahol a közösen vallott normák, értékek és viselkedési minták megerősödnek. Putnam társadalmi tőkeelmélete alapján az iskolai közösségek olyan kapcsolati hálókat hoznak létre, amelyek növelik a bizalmat és a közösségi elköteleződést. Pusztai empirikus vizsgálatai szerint a kisebbségi vagy felekezeti iskolák különösen erős kohéziós terepei a diákcsoportoknak. [23], [24]

6. A kutatás eredményei

6.1. A magyar-szlovák illetve tannyelvű iskolák számának változása

Az alábbi diagram a magyar-szlovák kéttannyelvű általános iskolák számának változását mutatja:

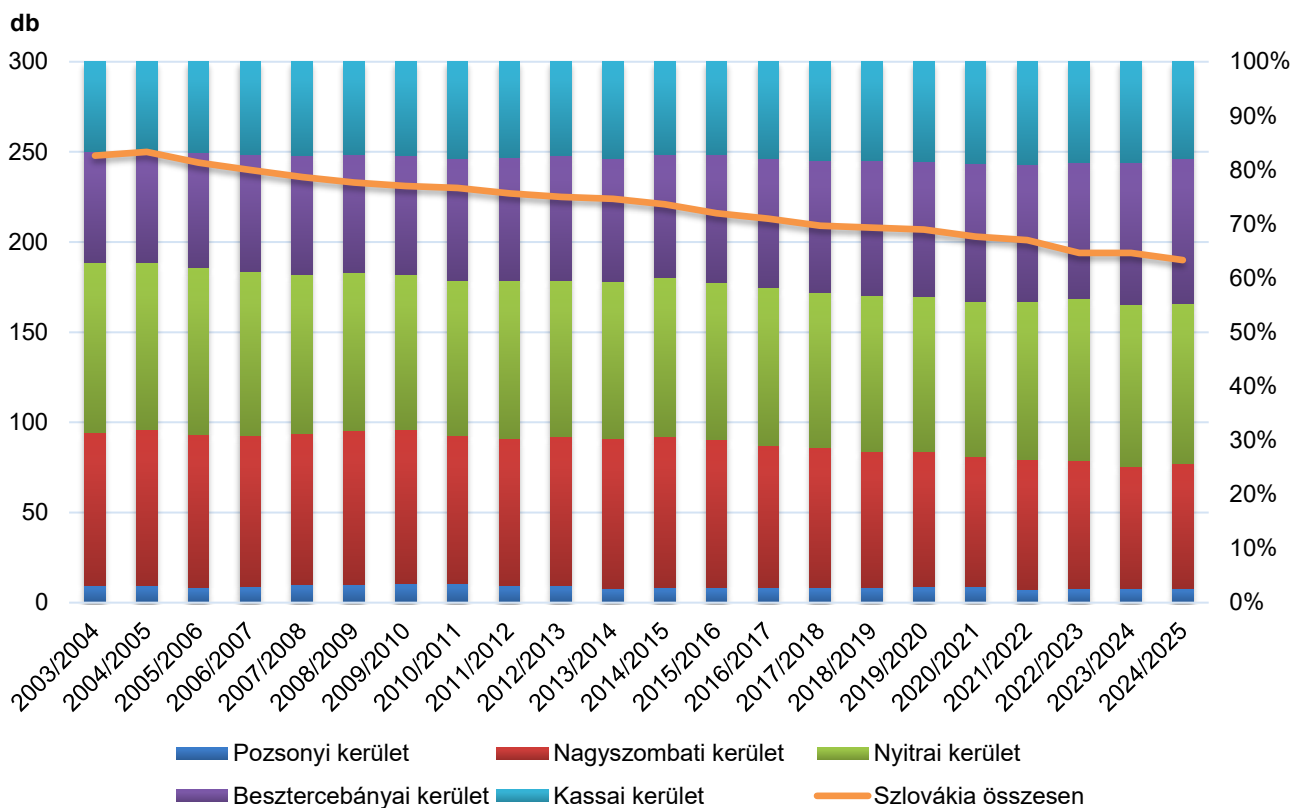

1. ábra: A magyar-szlovák tannyelvű iskolák számának változása országosan (bal tengely) és kerületenként (jobb tengely)

Forrás: [24]

A diagram jól szemlélteti, hogy a szlovák-magyar tannyelvű iskolák számának változása eltérően alakult az ország egyes kerületeiben. Nagyszombati kerületben mintegy stagnált és 0 körüli értéket vet fel, illetve a számuk a Pozsonyi kerületben sem változott számottevően. Ezzel szemben a Kassai kerületben és a Besztercebányai kerületben is felére csökkent a szlovák-magyar kéttannyelvű iskolák száma. Ez a csökkenés országos szinten különösen tetten érhető, ugyanis a vizsgált időszakban 35-ről 23-ra csökkent a számuk.

Az egyes kerületek között azonban jelentős eltérések mutatkoznak abban a tekintetben is, hogy azon belül hány járásban van kéttannyelvű általános iskola, melynek egyik oktatási nyelve a magyar. A Pozsonyi kerületben csupán a Szenci járásban van magyar-szlovák kéttannyelvű alapfokú oktatási intézmény, ezzel szemben a Nagyszombati kerület 2, a Nyitrai, Kassai és Besztercebányai kerületekben 4-4 járás érintett. Ezt figyelembe véve kijelenthető, hogy a Nyitrai kerület járosaiban jelentős növekedés figyelhető meg azt nézve, hogy míg az azonos súlyú – tehát a Kassai és Besztercebányai – kerületekkel összevetve 2003/2004-es tanévben a legkevesebb volt a kéttannyelvű iskolák száma, a 2024/25-ös tanévre már meghaladta ez az érték a Kassai és Besztercebányai kerületek adatait is.

2. ábra: A magyar tannyelvű általános iskolák számának változása országosan (bal tengely) és kerületenként (jobb tengely)

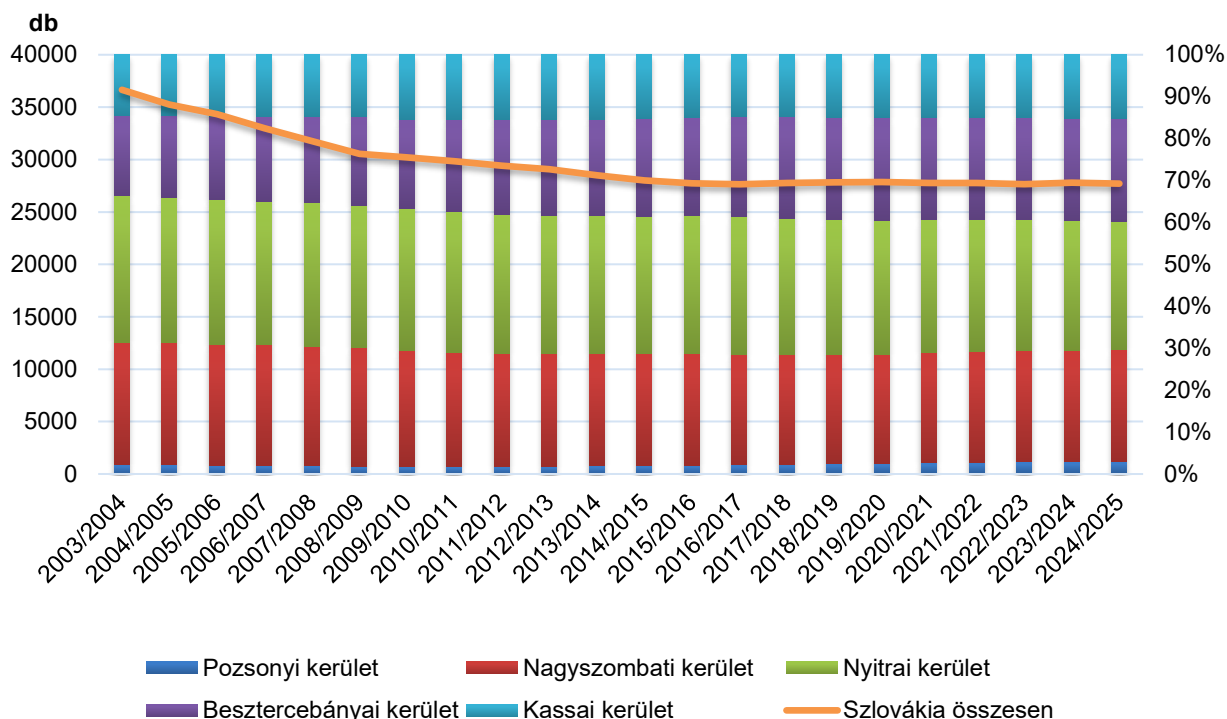
Forrás: [24]

A 2. ábra a magyar tannyelvű iskolák számának változását mutatja. A diagram jól szemlélteti, hogy a Besztercebányai és Pozsonyi kerületekben szinte stagnált a magyar tannyelvű alapfokú oktatási intézmények száma, ezzel szemben a Kassai kerületben az elmúlt 21 évben 7, a Nagyszombati kerületben 26, a Nyitrai kerületben 20 iskolával lett kevesebb. Országos viszonylatban ez 58 iskola megszűnését jelenti. Mint az 1. ábrán látszott ezzel egyidőben a szlovák-magyar kéttannyelvű iskolák száma is csökkent, így összességében elmondható, hogy a vizsgált időszakban 70 olyan alapfokú oktatási intézménnyel lett kevesebb az országban, amely lehetőséget biztosított a magyar nyelvű oktatásra.

Járási szinten is jelentős különbségek mutatkoznak, ugyanis míg a Nagyszombati kerületben 2, a Pozsonyiban 3, a Besztercebányai kerületben 4, valamint a Kassai és Nyitrai kerületekben 5-5 járásban vannak magyar iskolák. Ez jól mutatja, hogy az adott kerületben milyen területet fed le a magyar népesség, tehát míg a Kassai kerületben a megyeszékhelytől keletre és nyugatra is találunk magyar nyelvterületeket, valamint a megyeszékhelyen is működik magyar tannyelvű oktatási intézmény, a Nagyszombati kerületben a magyar lakta régióknak főként a Dunaszerdahelyi és Galántai járások tekinthetők, és a megyeszékhely sem nyújt már lehetőséget arra, hogy a diákok magyarul folytassák tanulmányaikat.

6.2. A magyar nyelven tanuló általános iskolás diákok számának változása

Az általános iskolák számának változása után megvizsgálandó a magyar nyelven tanuló diákok létszámának alakulása is. Ezt a 3. ábra szemlélteti:

3. ábra: A magyar nyelven tanuló diákok számának változása országosan (bal tengely) és kerületenként (jobb tengely)

Forrás: [24]

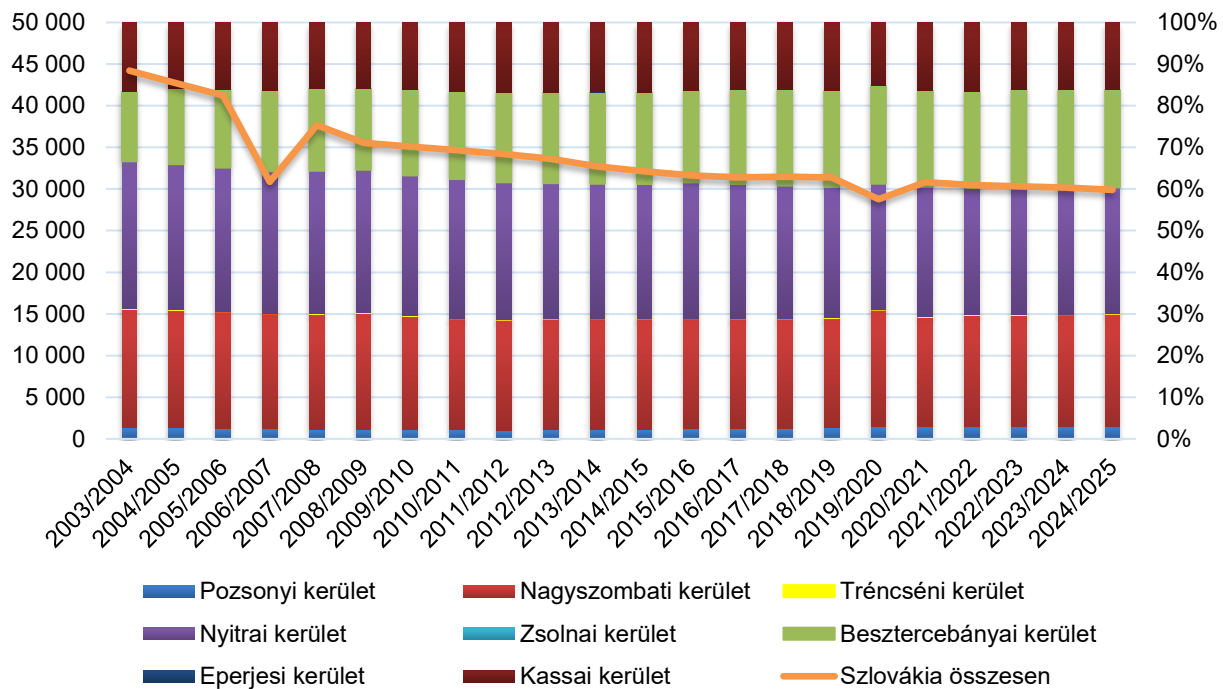
Az ábra alapján elmondható, hogy országosan jelentősen csökkent a magyar nyelven tanuló diákok száma a vizsgált időszakban. Amíg 2003/2004-es tanévben 36.656 diák tanult magyarul általános iskolai szinten, 2024/25 tanévben már csupán 27.704 fő, ami jelentős 24,42 százalékos csökkenést jelent. Mint a diagram is szemlélteti, a magyar diákok létszáma a 2010-es évekig meredeken csökkent országos szinten, a 2010/2011-es tanévben már alulról súrolta ez az érték a 30 ezer főt (29.830 tanuló). A 2015/2016-os tanévvel összevetve a magyarul tanuló általános iskolások számában stagnálás mutatkozik. Kiemelendő azonban, hogy 2019 és 2022 között jelentősen bezuhant a magyar születések száma Szlovákiában, [25] ami várhatóan a jelenleg zajló 2025/2026-os tanévben és a következő tanévekben is jelentősen csökkenti majd a magyar vagy szlovák-magyar tannyelvű iskolákban tanuló diákok számát.

Kerületi szinten a legjelentősebb csökkenés a Nyitrai és Nagyszombati kerületeket érintette, ahol több mint 30 százalékkal esett vissza az általános iskolákban magyarul tanuló létszáma. Ezzel szemben a Pozsonyi kerületben 2,5% a Besztercebányai kerületben 3,0 százalék volt az esés. A Pozsonyi kerületben a magyarul tanuló általános iskolások száma a 2012/2013-as tanévben érte el a mélypontot (536 fő), és azóta folyamatos emelkedést mutat, így a 2024/2025-ös tanévben ismételten meghaladta a 800 főt. Ehhez hasonló tendencia semelyik másik kerületben nem figyelhető meg, noha minimális ingadozások megjelennek az egyes tanévek között, de az akkor tapasztalt növekedések nem mutatkoznak tartósan.

A magyarul tanuló kerületenkénti arányát a magyar illetve szlovák-magyar kéttannyelvű iskolák kerületenkénti arányával összevetve jól látható, hogy a két adatból többségében hasonló mintázat rajzolódik ki, tehát elmondható, hogy azokban a kerületekben, ahol több magyar illetve szlovák-magyar iskola található, ott a diákok száma is jelentősen több, mint a többi kerületben. Tehát például a 2024/2025-ös tanévben a Pozsonyi kerület a magyar iskoláknak 3 százalékát adta, és a diákok aránya is 3 százalékot tett ki az országos értékből. Ezen felül magyar tannyelvű iskolák és a magyarul tanuló diákok száma is a Nyitrai kerületben a legtöbb (56 iskola, illetve 8513 diák). A Besztercebányai és a Nagyszombati kerületek esetében azonban elmondható, hogy amíg a Nagyszombati kerületben kevesebb iskola van, amely lehetőséget biztosít a magyar nyelven történő tanulásra, a diákok száma meghaladja a Besztercebányai kerületben magyarul tanuló diákok

számát, ami arra enged következtetni, hogy a Nagyszombati kerületben a magyar iskolák magasabb létszámmal működnek és kevesebb a kisiskolák száma.

6.3. A magyar nemzetiségű általános iskolás diákok számának változása

4. ábra: A magyar nemzetiségű diákok számának változása országosan (bal tengely) és kerületenként (jobb tengely)

Forrás: [24]

Szlovákiában országosan minden kerületben jelen vannak a magyar nemzetiségű tanulók, azokban a régiókban is, ahol nincs lehetőségük arra, hogy tanulmányaikat magyar nyelven folytassák. Mint a 4. ábra is mutatja a magyar nemzetiségű tanulók száma az elmúlt 21 évben jelentősen csökkent. Míg a 2003/2004-es tanévben 44.218 általános iskolás tanuló vallotta magát magyar nemzetiségűnek, a 2024/2025-ös tanévben már csak 29.886 fő, ami 32,42 százalékos csökkenést jelent. A legtöbb magyar nemzetiségű diák azokban a kerületekben koncentrálódik, ahol lehetőség van magyar nyelven történő tanulásra is, tehát ahol a magyarok többségében élnek. Így a legtöbb magyar nemzetiségű általános iskolás a 2024/2025-ös tanévben a Nyitrai (9.043 fő), Nagyszombati (8.099 fő), Besztercebányai (6.999 fő) és Kassai (4.839 fő) kerületekben voltak, a Pozsonyi kerületben a magyar nemzetiségű diákok létszáma megközelítette a 900 főt.

Kerületi szinten a legnagyobb csökkenés a Tréncsényi (70%), Zsolnai (50%) és Eperjesi (40%) kerületekben voltak, noha nominálisan ezek minimális visszaesést jelentettek, a három kerületben összesen 14 fővel mérséklődött a magyar nemzetiségű diákok száma. A magyarok által lakott területeket megvizsgálva azonban az látható, hogy a Dunaszerdahelyi járásban körülbelül 32 százalékkal, a Komáromi járásban mintegy 36 százalékkal, az Érsekújvári járásban pedig közel 42 százalékkal csökkent a magukat magyar nemzetiségűnek valló általános iskolás diákok száma.

Az adatokból jól látható, hogy számszerűleg csökkent az olló a magyar nemzetiségű és a magyar nyelven tanuló diákok között, tehát míg a 2003/2004-es tanévben 7.562 tanulóval több vallotta magát magyar nemzetiségűnek, a 2024/2025-ös tanévben már mindösszesen 2.182 tanuló volt a különbség. Az olló szűkülésének oka azonban nem a magyarul iskolát látogató gyerekek számának növekedése, hanem az, hogy a magyar nemzetiségű általános iskolások száma nagyobb mértékben csökken, mint a magyar nyelven tanuló diákok száma.

2. táblázat: A magyarul tanuló és a magyar nemzetiségű általános iskolások számának különbsége a 2024/2025-ös tanévben

	magyarul tanuló általános iskolások	magyar nemzetiségű diákok száma	különbség
Nagyszombati kerület	7.394	8.099	705
Nyitrai kerület	8.513	9.043	530
Besztercebányai kerület	6.784	6.999	215
Kassai kerület	4.202	4.839	637
Pozsonyi kerület	811	894	83

A 2. táblázat alapján elmondható, hogy minden kerületben igaz az, hogy a magyar nemzetiségű gyerekek nem mindegyike jár magyar vagy szlovák-magyar oktatási intézménybe. A legkisebb különbség a Pozsonyi kerületben figyelhető meg, míg a legnagyobb különbség a Nagyszombati kerületben mutatkozik.

7. Következtetések

A népszámlálási adatok alapján a felvidéki magyarok létszáma csökkenő tendenciát mutat, és amíg 2001-ben 520.528 fő vallotta magát magyar nemzetiségűnek, 2021-ben már csupán 422.065 állampolgár mondta magára, hogy magyar nemzetiségű. A csökkenés az oktatásban területén is tetten érhető, az oktatási intézmények és a diákok számában egyaránt.

A 2003/2004-es tanévtől a 2024/2025-ös tanévig összesen 58 magyar tannyelvű és 12 szlovák-magyar kéttannyelvű iskola szűnt meg, ami azt jelenti, hogy átlagosan évente több mint 3 iskola zárta be kapuit. A szlovák-magyar vegyes iskolák száma alacsony, és csak néhány járásban jelenik meg, és az évek előrehaladtával az érintett járások száma csökkenést mutat. A Nagyszombati kerület, mely az országos magyar iskolahálózat egyik legtöbb iskoláját adja, például csupán egy szlovák-magyar vegyes tannyelvű iskolával rendelkezik. A magyar oktatási nyelvet biztosító iskolák nagyban lefedik a magyarság területi koncentrációját, így főként azokban a régiókban jelennek meg számottevően, ahol a magyarok lélekszáma is magas. Így tehát a Pozsonyi kerületben például kevés magyar iskola van, míg a dél-szlovákiai magyarlakta járásokban (Dunaszerdahelyi, Galántai, Komáromi járás) magas a magyar oktatás területi lefedettsége.

A magyarul tanuló diákok száma folyamatosan csökken, ami nagyobb mértékű, mint az iskolák számának esése. Ez azt jelenti, hogy az iskolák az évek során egyre kisebb létszámmal működnek, ami a magyarok demográfiai csökkenésére és az asszimilációra utal. A magyar nemzetiségű diákok száma a magyar nyelven tanuló diákok számához képest nagyobb mértékben csökken, noha még mindig több a magyar nemzetiségű diák Szlovákiában, mint amennyi magyar tannyelvű oktatási intézményt látogat. A 2003/2004-es tanévben Szlovákiában mintegy 44 ezer diák vallotta magát magyar nemzetiségűnek, ami 2024/2025-ös tanévben hozzávetőlegesen 30 ezer főre csökkent, ami körülbelül 32 százalékos csökkenést jelent 21 év alatt. Regionálisan a csökkenés mértéke változó, a Dunaszerdahelyi járásban 9300-ról 6248-ra (~ -32%), az Érsekújvári járásban 4606-ról 2651-re (~ -42%), a Komáromi járásban 6652-ről 4258-ra (~ -36%) csökkent a magyar nemzetiséggel rendelkező általános iskolások száma. A Pozsonyi kerületben körülbelül 26 százalékos visszaesés figyelhető meg a vizsgált időszakban.

Összességében tehát elmondható, hogy a magyarul tanuló és a magyar nemzetiségű diákok, valamint a magyar tannyelvű oktatást biztosító általános iskolák száma is folyamatosan csökken, ami azt vetíti előre, hogy a magyar népesség csökkenése Szlovákiában a következő években ugyancsak fennmarad.

Irodalomjegyzék

- [1] Z. Kántor, L. Székely, T. Fűrész, and Eds., *Kötélékek – Családkutatás a külföldi magyarok körében*. Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2024.
- [2] Rákóczi Szövetség Központi Iroda, "10 000 külföldi családnak mondanak köszönetet a magyar iskolaválasztásért," Oct. 4, 2024. [Online]. Available: <https://www.rakocziszovetseg.org/2024/10/04/10000-kulfoldi-csaladnak-mondanak-koszonetet-a-magyar-iskolavolasztasert/>. [Accessed: Oct. 19, 2025].

- [3] T. Ladancsik and F. Maszlag, "Vagyok, aki vagyok. Kisebbségi csoportok identifikációja," *Acta Medicinæ et Sociologica*, vol. 11, no. 31, pp. 102–120, 2020. DOI: 10.19055/ams.2020.11/31/9
- [4] H. Tajfel, *Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1981.
- [5] M. M. Gordon, *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origin*. Oxford: Oxford University Press, 1964.
- [6] K. Váradi, "Kétnyelvűséghez fűződő attitűdök vizsgálata többnyelvű környezetben élő főiskolai filológus hallgatók körében," *Argumentum*, vol. 19, pp. 88–123, 2023. DOI: 10.34103/ARGUMENTUM/2023/6
- [7] A. Beregszászi and I. Csernicskó, "A kétnyelvűség típusai a kárpátaljai magyar közösségben," in *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, 2003, pp. 32–42.
- [8] L. Gyurgyik, "A szlovákiai magyarsághoz tartozók számának, arányának változása járárok szerint a 2011. és a 2021. évi népszámlálás adatai alapján," *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, vol. 26, no. 2, pp. 43–64, 2024. DOI: 10.61795/fssr.v26y2024i2.03
- [9] "Struktúra obyvateľstva podľa národnosti," 2021. [Online]. Available: <https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/struktura-obyvatelstva-podla-narodnosti/SR/SK0/SR>
- [10] "Szórványkatalógus," 2024. [Online]. Available: https://magyarsaghaza.net/wp-content/uploads/2025/03/A5_szorvany70_katalogus.pdf. [Accessed: Sept. 4, 2025].
- [11] L. Gyurgyik, "A szlovákiai magyarság demográfiai változásai 2001–2020. Házasságkötési és válási mozgalom," *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, vol. 26, no. 4, pp. 45–64, 2024. DOI: 10.61795/fssr.v26y2024i4.03
- [12] P. Tátrai, "A demográfiai asszimiláció számszerűsítésének lehetőségei a szlovákiai magyarok 2021-es népszámlálási adatai alapján," *Kisebbségi Szemle*, vol. 8, no. 3, pp. 35–69, 2023.
- [13] P. Tátrai, "A Kárpát-medencei magyar szórványok településszerkezete és főbb demográfiai jellemzői," *Kisebbségi Szemle*, vol. 2, no. 1, pp. 7–31, 2017.
- [14] L. Gyurgyik, "Quo vadis? A szlovákiai magyarsághoz tartozók (száma) a 2021. évi népszámlálás nemzetiségi és anyanyelvi adatai alapján," *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, vol. 24, no. 3, 2022.
- [15] B. Kotschy, "Az oktatás célrendszere," in *Didaktika – Elméleti alapok a tanítás tanulásához*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., 2003, pp. 107–133.
- [16] J. Cummins, *Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire*. Clevedon, UK: Multilingual Matters, 2000. DOI: 10.21832/9781853596773
- [17] T. Skutnabb-Kangas, *Linguistic Genocide in Education – or Worldwide Diversity and Human Rights?* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2000.
- [18] I. Csernicskó, *Nyelvek, emberek, helyzetek. A magyar nyelv Kárpát-medencei változatossága*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2013.
- [19] J. Péntek, *Nyelv, identitás, oktatás*. Kolozsvár: KJNT Kiadó, 2011.
- [20] M. Halbwachs, *On Collective Memory*. Chicago: University of Chicago Press, 1992.
- [21] J. V. Wertsch, *Voices of Collective Remembering*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2002.
- [22] N. Buzás and Z. Kőrös, "Történelemtanítás és identitásképzés," *Iskolakultúra*, vol. 30, no. 9, 2020.
- [23] R. D. Putnam, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster, 2000.
- [24] Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR), "Štatistická ročenka – základné školy." [Online]. Available: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-zakladne-skoly.html?page_id=9601. [Accessed: Oct. 20, 2025].
- [25] G. Pusztai, *Hit, közösség, iskola. A társadalmi tőke formálódása a különböző iskolatípusokban*. Budapest: Új Mandátum, 2009.
- [26] F. Sullivan, "Pozitív tendencia: Az országos átlaghoz képest kedvezőbben alakulnak a magyar születésszámok," Jul. 15, 2025. [Online]. Available: <https://www.rakocziszovetseg.org/2025/07/15/pozitiv-tendencia-az-oroszagos-atlaghoz-kepest-kedvezobben-alakulnak-a-magyar-szuleteszamatok/>. [Accessed: Oct. 16, 2025].